

Ludovik CRIJEVIĆ TUBERON, **Komentari o mojem vremenu**, Biblioteka Hrvatska povjesnica – posebna izdanja, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2001., 341 str.

Nastavljajući tradiciju objavljivanja djela latinskih autora razdoblja novog vijeka, Hrvatski institut za povijest tiskao je, u okviru Biblioteke Hrvatska povjesnica, hrvatski prijevod djela *Komentari o mojem vremenu* dubrovačkog patricija, kroničara i benediktinskog redovnika Ludovika Crijevića Tuberonu. Latinski tekst preveo je Vlado Rezar, koji je i autor dosad zasigurno najdetaljnije uvodne studije o ovom dubrovačkom povjesničaru (VII-LXXXVIII). Ovo je djelo, do Rezarova izdanja, bilo nekoliko puta tiskano. Prvo izdanje objelodanjeno je 1603. u Frankfurtu, slijedi Schwandtnerovo izdanje iz 1746. u Beču te dubrovačko iz 1784. godine. Posebice je zanimljiv rukopis *Komentara* koji se čuva u biblioteci *Marciana* u Veneciji, a za koji je utvrđeno daje Tuberonov autograf.

Na početku uvodne studije autor razmatra karakteristike Tuberonova latiniteta u okviru tadašnjega europskog i hrvatskog humanizma. Tuberon je suvremene događaje i osobe promatrao u tipično humanističkoj maniri i ocjenjivao očima antike, što je najizraženije u postojanom korištenju antičke latinske terminologije. Upravo strogo pridržavanje i korištenje normi humanističkog latiniteta Tuberonu čini vjerodostojnim izdankom svoga vremena. Na filološkoj razini Tuberon je čvrsto ukorijenjen u klasičnom latinitetu. Na Tuberonovo dosljedno korištenje klasičnih normi nesumnjivo je utjecalo, napominje autor, iscrpno i studiozno iščitavanje djela antičke historiografije (Livije, Kurcije, Salustije, Ciceron, Cezar, Tacit, Plinije i dr.). Potom Rezar donosi cjelovit životopis ovog Dubrovčanina od rođenja 1458. do smrti u samostanu sv. Jakova od Višnjice 1527. godine, s osobitim obzirom na razdoblje školovanja i redovništva. Slijedi analiza Tuberonove oporuke, dok je veći dio studije posvećen razmatranju *Komentara*.

S obzirom na povijesnu metodologiju, Tuberon nastoji biti objektivan, promatrati izvore s kritičke distance ali, ne bi li čitatelju predočio što cjelovitiju sliku o događaju koji opisuje, on se ne libi koristiti jednako neprovjerenim glasinama kao i izvornom građom (Ljetopis popa Dukljanina, Konstantin Porfirogenet, Toma Arhiđakon, Flavije Biondi, Marko Antonio Sabellico, Silvije Piccolomini, Antonio Bonfini i drugi). U tome se može smatrati pretečom hrvatske eruditske historiografije 17. stoljeća, koja je ipak bila znatno kritičnija prema korištenim izvorima, a najbolje prezentirana u djelima »oca hrvatske historiografije« Ivana Luciusa Lučića.

Posebice je zanimljiv Tuberonov doživljaj Dubrovniku susjednih naroda (Hrvata, Srba, Mađara, Grka, Ceha). Zbog presudnog utjecaja Osmanlijskog Carstva i Mletačke Republike na političke i gospodarske prilike u onodobnom Dubrovniku, Tuberon je u *Komentarima* osobitu pozornost posvetio prilikama u tim dvjema državama. Budući da su obje te sile u njegovo vrijeme negativno utjecale na gospodarsko i političko stanje u Dubrovniku, ne čudi nas da Tuberon jednako negativne osjećaje gaji prema Osmanlijama i Mlečanima. Tuberonov odnos prema Katoličkoj crkvi onog vremena izuzetno je kritičan. Zbog svojih stavova o nemoralu unutar Crkve i negativnog stava prema pojedinim papama, iznesenim u *Komentarima*, ova se knjiga našla na popisu *Index librorum prohibitorum*.

Slijedi prijevod Tuberonova djela *Komentari o mojem vremenu* (1-284), a tekst je popraćen velikim brojem bilježaka (285-310) koje pojašnjavaju pojedine događaje i osobe iz

europske, hrvatske, mađarske, mletačke i osmanlijske povijesti koje Tuberon spominje u svom djelu. *Komentari* započinju Tuberonovom posvetom djela kaločko-bačkom nadbiskupu Grguru Frankapanu, kod kojeg je jedno vrijeme boravio. Sama, pak, događajnica započinje »nakon smrti kralja Matijaša Hunyadija«, a završava godinom 1522., kada je gore spomenuti nadbiskup umro. U *Komentarima* Tuberon na subjektivan način tumači ključne događaje posebice iz povijesti Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva (unutrašnji sukobi, promjene na prijestolju, odnosi s Osmanlijama, Habsburgovcima i drugim europskim državama) kao i iz prošlosti Dalmacije, na koju je tada najviše utjecala Venecija odnosno Mletačka Republika.

Valja na koncu istaknuti da je hrvatska historiografija bitno obogaćena izdanjem Tuberonovih *Komentara*. Njegovo djelo bit će posebice korisno svima onima čije je područje istraživanja politička povijest Dubrovnika, Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva i Dalmacije u kasnome srednjem i ranome novom vijeku. Nužno je, također, istaknuti da Rezarov hrvatski prijevod *Komentara* omogućava znanstveno korištenje ovog djela ne samo za uski krug povjesničara, koji može čitati složeni humanistički latinitet nego i za širi krug povjesničara. Ne manja vrijedna je Rezarova uvodna studija koja kroz prikaz Tuberonova života zapravo daje uvid u cjelokupni politički i društveni život na ovim prostorima na razmeđu srednjeg i novog vijeka. Uredan znanstveni aparat i kazalo (311-339) bitno olakšavaju razumijevanje teksta *Komentara* kao i kretanje kroz tekst prema pojedinim događajima i osobama. Iz svih tih razloga može se zaključiti da je Rezarov znanstveni napor rezultirao višestrukom korišću. Njegov rad sveobuhvatna je studija koja svojim cjelokupnim sadržajem i strukturom može biti uzor i ogledan primjer kako pripremati kritička izdanja hrvatskih latinista bez obzira na to je li riječ o srednjovjekovnim ili novovjekovnim hrvatskim latinistima.

Zoran Ladić

Sebastijan SLADE, **Fasti litterario Ragusini »Dubrovačka književna kronika«**, (preveo i bilješkom popratio prof. dr. Pavao Knezović), Biblioteka Hrvatska povjesnica – Posebna izdanja, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2001., 295 str.

U seriji Biblioteka Hrvatska povjesnica, a u izdanju Hrvatskog instituta za povijest, objelodanjeno je djelo *Fasti litterario Ragusini »Dubrovačka književna kronika«* autora, fra Sebastijana Sladea (1698.-1777.), rođenog u siromašnoj obitelji u Smokovljanima. Ovo djelo predstavlja važan zbornik životopisa istaknutih pojedinaca koji su, prema Sladeovoj procjeni, pridonijeli kulturno-književnom napretku Dubrovnika. Autor kritičkog izdanja djela i prevoditelj latinskog teksta na hrvatski jezik je Pavao Knezović.

Djelo Sebastijana Sladea *Fasti litterario Ragusini* zanimljiva je i podacima bogata zbirka životopisa istaknutih pojedinaca koji su na različite načine, tijekom više stoljeća, pridonijeli općem civilizacijskom napretku Dubrovnika. Kako napominje Knezović u uvodnoj studiji, slične zbirke životopisa uglednih Dubrovčana sastavljane su i prije Sladeova vremena. Nekoliko je znamenitih Dubrovčana tijekom 16. i 17. stoljeća sastavilo zbornike koji po formi odgovaraju Sladeovu: Ignjat Đurđević, Serafin Maria Crijević i Đuro Bašić.